

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБ'ЄКТУ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВСТАНОВЛЕНОГО ПОРЯДКУ НЕСЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Кримінальне законодавство України встановлює відповідальність за суспільно-небезпечні діяння у різних сферах життєдіяльності суспільства, в тому числі у військовій. Забезпечення правопорядку у військовій сфері є досить важливим питанням, оскільки від цього опосередковано залежить обороноздатність нашої країни. Тому знання і розуміння особливостей військових злочинів, їх кримінально-правової характеристики сприятиме підвищенню рівня військової дисципліни, попередженню вчинення суспільно-небезпечних діянь військовослужбовцями або військовозобов'язаними, як в період мирного часу, так і в особливий період.

Захист суверенітету та територіальної цілісності України покладається на громадян України, які забезпечують її виконання шляхом несення військової служби. Оскільки порушення у військовій сфері ставлять під загрозу існування національної безпеки країни вони підпадають під кримінально-правову охорону.

Кримінальне законодавство дає визначення поняттю “військові злочини”, що визначає його як передбачені розділом XIX КК України злочини проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними під час проходження ними навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів [1]. Цьому поняттю властиві як загальні, так і спеціальні ознаки злочину. Саме за допомогою спеціальних ознак відмежовують військові злочини від суміжних складів злочинів. Спеціальними ознаками є родовий об'єкт — встановлений порядок несення військової служби; суб'єкт — військовослужбовець або військовозобов'язаний та “військова протиправність” [2].

Вчення про об'єкт злочину є одним із ключових у кримінальному праві й містить ряд складних, дискусійних і цікавих

питань. Родовий об'єкт військових злочинів прямо вказаний в диспозиції ч. 1 статті 401 КК України, а саме - це встановлений порядок несення військової служби [1]. Науковці Г.М. Анісімов, Ю.П. Дзюба, В.І. Касинюк пропонують здійснювати класифікацію військових злочинів за їх безпосереднім об'єктом [2]. Однак, на нашу думку, для зручного дослідження військових злочинів необхідно безпосередні об'єкти зазначених злочинів згрупувати за їх видовими об'єктами. Так, військові злочини за видовим об'єктом посягання можна поділити на наступні групи:

1. Злочини проти порядку підлеглості та військової гідності: непокора (ст. 402), невиконання наказу (ст. 403), опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків (ст. 404), погроза або насильство щодо начальника (ст. 405), порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості (ст. 406 КК).

2. Злочини проти порядку проходження військової служби: самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 407), дезертирство (ст. 408), ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом (ст. 409 КК).

3. Злочини проти порядку збереження та користування військовим майном: викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 410), умисне знищення або пошкодження військового майна (ст. 411), необережне знищення або пошкодження військового майна (ст. 412), втрата військового майна (ст. 413 КК).

4. Злочини проти порядку експлуатації військової техніки: порушення правил поведіння зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 414), порушення правил водіння або експлуатації машин (ст. 415), порушення правил польотів або підготовки до них (ст. 416), порушення правил кораблеводіння (ст. 417 КК).

5. Злочини проти порядку несення бойового чергування та інших спеціальних служб: порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання (ст. 418), порушення правил несення прикордонної служби (ст. 419), порушення правил несення бойового

чергування (ст. 420), порушення статутних правил внутрішньої служби (ст. 421 КК).

6. Злочини у сфері охорони державної таємниці: розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості (ст. 422 КК).

7. Військові службові злочини: недбале ставлення до військової служби (ст. 425), бездіяльність військової влади (ст. 426), перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (ст. 426-1 КК).

8. Злочини проти порядку несення військової служби на полі бою та в районі бойових дій: здача або залишення ворогові засобів ведення війни (ст. 427), залишення гинучого військового корабля (ст. 428), самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю (ст. 429), добровільна здача в полон (ст. 430), злочинні дії військовослужбовця, який перебуває в полоні (ст. 431), мародерство (ст. 432 КК).

9. Злочини, відповідальність за які передбачена міжнародними конвенціями та договорами: насильство над населенням у районі воєнних дій (ст. 433), погане поводження з військовополоненими (ст. 434), незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею (ст. 435 КК) [2, с. 20-21], [1].

Така класифікація військових злочинів дозволяє більш зручно застосовувати кримінальне законодавство щодо злочинів проти порядку несення військової служби.

Безпосереднім об'єктом військових злочинів є встановлений порядок несення військової служби у конкретній сфері (наприклад, злочини проти порядку несення прикордонної служби, злочини проти порядку порушення правил водіння або експлуатації машин та інші). Так як окремі групи злочинів посягають на встановлений порядок несення військової служби в тій же сфері, то можна зробити висновок, що фактично видовий та безпосередній об'єкт військових злочинів збігаються.

Для деяких військових злочинів необхідною ознакою їх складу є предмет злочину. Так, ми поділяємо думку В.Я. Тація, який визначає, що предмет злочину є факультативною ознакою складу злочину [3], але в деяких - обов'язковою ознакою складу злочину і його встановлення має важливе значення. Так, фактично в ряді

військових злочинів предмет поряд з об'єктом таких злочинів є обов'язковим елементом складу зазначених злочинів, без яких фактично відсутній склад злочину.

Проаналізувавши юридичну літературу, можна помітити те, що науковцями не достатньо досліджувався предмет військових злочинів, а тому виникає необхідність провести їх аналіз. Для цього ми пропонуємо групувати предмети військових злочинів наступним чином:

1. Військові злочини, предметом яких є військове майно: ч. 2, 3 ст. 408 КК України, ст.ст. 410, 411, 412, 413, ч.3 ст. 426, 433, 434 КК України;

2. Військові злочини, предметом яких є речовини і предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення (радіоактивні матеріали): ст. 414 КК України;

3. Військові злочини, предметом яких є військовий транспорт: ст.ст. 415, 416, 417, 428 КК України;

4. Військові злочини, предметом яких є відомості військового характеру, що становлять державну таємницю: ст. 422 КК України;

5. Військові злочини, предметом яких є символіка Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала: ст. 435 КК України [1].

Відповідно до цієї класифікації, можемо зробити висновок, що переважаючим предметом військових злочинів є військове майно. Закон України “Про правовий режим майна у Збройних Силах України” визначає військове майно, як державне майно, закріплене за військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сил України. До військового майна, зазначений закон відносить: будинки, споруди, передавальні пристрої, всі види озброєння, бойову та іншу техніку, боєприпаси, пально-мастильні матеріали, продовольство, технічне, аеродромне, шкіперське, речове, культурно-просвітницьке, медичне, ветеринарне, побутове, хімічне, інженерне майно, майно зв'язку тощо [4].

Таким чином, злочини проти встановленого порядку несення військової служби займають особливе місце в системі злочинів, що передбачена кримінальним законодавством. Важливою ознакою складу військових злочинів є об'єкт цих злочинів. Його детальний аналіз та правове застосування сприятиме підвищенню рівня протидії злочинності у військовій сфері, своєчасному виявленню, повному і об'єктивному розслідуванню цих злочинів, а також

сприятиме встановленню законності й правопорядку у військовій сфері, підвищенню обороноздатності нашої держави. Дане дослідження набуває підвищеної актуальності, зважаючи на особливі умови, які сьогодні мають місце у нашій державі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 №2341-III за ред. від 01.01.2016 [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page13>

2. Анісімов Г.М., Дзюба Ю.П., Касинюк В.І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) : навч. посіб. / Г. М. Анісімов, Ю. П. Дзюба, В. І. Касинюк та ін. ; за ред. М. І. Панова. – Х. : Право, 2011. – с.184

3. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / За ред. проф.В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-е вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2010. – с. 100.

4. Закон України “Про правовий режим майна у Збройних Силах України” від 21.09.1999 № 1075-XIV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1075-14>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент
кафедри державно-правових дисциплін Сокурєнко О. М.